

IZABELA URBANIAK-MASTALERZ

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Akademia Piotrkowska, Polska

e-mail: izaurbaniakmastalerz@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3845-8028

PRZESŁANKI KARALNOŚCI PRODUKCJI LUB WPROWADZANIA DO OBROTU ŻYWNOŚCI SZKODLIWEJ DLA ZDROWIA LUB ŻYCIA CZŁOWIEKA

PREREQUISITES FOR THE PUNISHABILITY OF THE PRODUCTION OR MARKETING
OF FOOD HARMFUL TO HUMAN HEALTH OR LIFE

ABSTRACT In the study, the author analysed Article 96 of the Act of 25 August 2006 on food and nutrition safety (i.e. Journal of Laws of 2023, item 1448) in the context of determining the prerequisites of punishability of production or marketing of food harmful to human health or life. The purpose of the study was to attempt to present a solution to the problem: how Article 96 of the Act of 25 August 2006 on food and nutrition safety should be properly interpreted so as to establish the actual and necessary prerequisites for the criminalisation of the production or marketing of food harmful to human health or life. The author's own positions and *de lege ferenda* postulates on more effective punishment of perpetrators for this offence were also presented. The starting point for the assessment and the determination of the relevant limit was the previous line of jurisprudence of various courts as well as the views of the doctrine and the author's own assessment.

KEYWORDS: prerequisites, criminal offence, punishability, harmful food, production, placing on the market

SŁOWA KLUCZOWE: przesłanki, przestępstwo karne, karalność, szkodliwa żywność, produkcja, wprowadzenie do obrotu

I. WPROWADZENIE

Obecnie ludzie na całym świecie promują zdrowy styl życia i tym samym zdrową żywność w stylu „eko” i „bio”. Moda na zdrowsze i inne niż dotychczas produkty żywnościowe stała się przyczynkiem do wprowadzania do obrotu także nowej żywności. Coraz więcej osób zatem może próbować różnymi sposobami produkować

lub też wprowadzać na rynek takie produkty żywnościowe, które nie tylko mogą nie być wystarczająco sprawdzone, lecz także mogą być szkodliwe dla zdrowia i życia człowieka. W Polsce żywność podlega wewnętrznemu i zewnętrznemu systemowi kontroli, niezależnie od sposobu wytwarzania, co jest uregulowane zarówno w normach unijnych, jak i krajowych¹.

Z tego względu wydaje się istotne ustalenie przesłanek odpowiedzialności karnej za produkcję lub wprowadzenie do obrotu żywności szkodliwej dla zdrowia lub życia człowieka, która jest przewidziana w świetle art. 96 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia². Dzięki tej pozakodeksowej regulacji możliwe jest bowiem pociągnięcie do odpowiedzialności osoby odpowiedzialnej za nielegalny proceder produkcji lub wprowadzenia do obrotu szkodliwej żywności, która może zagrozić nie tylko zdrowiu, ale również życiu człowieka. W doktrynie zwraca się uwagę na fakt, że w zakresie techniki legislacyjnej określone w ustawie o bezpieczeństwie żywności i żywienia czyny zabronione charakteryzują się znaczną kazuistyką³.

Celem opracowania jest więc próba przedstawienia rozstrzygnięcia problemu: w jaki sposób należy dokonywać właściwej wykładni art. 96 u.b.ż.ż., aby ustalić faktyczne i niezbędne przesłanki karalności produkcji lub wprowadzania do obrotu żywności szkodliwej dla zdrowia lub życia człowieka. Zaprezentowane będą także własne stanowiska i postulaty *de lege ferenda* w przedmiocie efektywniejszego karania sprawców za to przestępstwo. Punktem wyjścia do dokonania oceny oraz ustalenia przesłanek będzie dotychczasowa linia orzecznicza, poglądy doktryny oraz własna ocena. Można założyć także z góry tezę, że przesłanki karalności produkcji lub wprowadzenia do obrotu żywności szkodliwej dla zdrowia i życia człowieka zostały jasno i precyzyjnie określone w ustawie o bezpieczeństwie żywności i żywienia.

¹ N. Maruszewska, M. Miśniakiewicz, *O potrzebie konsolidacji systemu bezpieczeństwa żywności w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2018, nr 54, s. 487, a także raport Najwyższej Izby Kontroli z 2020 r. *System Kontroli Bezpieczeństwa Żywności w Polsce – stan obecny i pożądane kierunki zmian*, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25232,vp,27982.pdf> (dostęp: 2.04.2024 r.).

² Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1448; dalej: u.b.ż.ż.

³ P. Ochman, *Kilka uwag o przepisach karnych ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynku żywności*, Szczytno 2015, s. 274, a także: M. Mozgawa, *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) M. Mozgawa (red.), *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu. Komentarz*, LEX/el. 2017.

II. ANALIZA PRZESŁANEK KARALNOŚCI NA TLE ORZECZNICTWA

Przesłanki karalności z uwagi na produkcję lub wprowadzenie do obrotu żywności szkodliwej dla zdrowia lub życia człowieka można rozpatrywać pod kątem:

- 1) strony przedmiotowej,
- 2) strony podmiotowej.

1. STRONA PRZEDMIOTOWA

Strona przedmiotowa pozakodeksowego występku, określonego w art. 96 u.b.ż.ż., obejmuje następujące czynności sprawcze:

- a) produkcję lub wprowadzanie do obrotu środka spożywczego, który jest powszechnie spożywany oraz jest szkodliwy dla zdrowia lub życia człowieka (w myśl art. 96 ust. 1 u.b.ż.ż.);
- b) produkcję lub wprowadzanie do obrotu szkodliwego dla zdrowia lub życia człowieka:
 - środka spożywczego specjalnego przeznaczenia żywieniowego;
 - suplementu diety;
 - nowej żywności (w myśl art. 96 ust. 2 u.b.ż.ż.).

Warto nadmienić, że karalne może być już samo wyprodukowanie środka spożywczego szkodliwego dla zdrowia lub życia, bez względu na to, czy taki produkt został później wprowadzony do obrotu, czy też nie⁴. Potwierdza to użyte sformułowanie w art. 96 u.b.ż.ż.: „kto produkuje lub wprowadza do obrotu”. Ponadto, jednoznacznie wskazuje na to również użycie przez ustawodawcę pomiędzy wymienionymi zachowaniami spójnika „lub”, który oznacza alternatywę łączną. Do wypełnienia znamion tego występku wystarczające jest zatem dokonanie co najmniej jednego spośród dwóch wskazanych zachowań, czyli produkcji lub wprowadzenia do obrotu⁵. Jednakże w praktyce bardzo często te dwie czynności występują wspólnie – w ramach tego samego przedsięwzięcia – i stanowią element jednego procesu produkcyjno-dystrybucyjnego, co słusznie zauważono także w doktrynie⁶. Warto rozpatrzyć jednak obie czynności sprawcze oddzielnie.

⁴ M. Taczanowski, *Prawo żywnościowe*, Warszawa 2017, s. 275–276; podobnie: H. Sadowska, *Warunki zdrowotne żywności i żywienia, ustawodawstwo – komentarze*, Warszawa 1976, s. 206.

⁵ M. Syska, (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo żywności i żywienia. Komentarz*, LEX/el. 2013, komentarz do art. 96.

⁶ C. Kąkol, *Prawnokarne aspekty ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8, s. 306.

a) Odnośnie do produkcji:

– produkcja środków spożywczych powinna być rozpatrywana w myśl art. 3 ust. 3 pkt 29 u.b.ż.ż. Oznacza bowiem czynności obejmujące przygotowywanie surowców do przerobu, ich przechowywanie, poddawanie procesom technologicznym, pakowanie i znakowanie oraz wszelkie inne możliwe czynności związane z przygotowywaniem do obrotu, a także przechowywanie wyrobów gotowych do czasu wprowadzenia ich następnie do obrotu. Wydaje się, że definicja ta istotnie wykracza poza czynności czysto wytwórcze i obejmuje nie tylko działania powiązane, takie jak przykładowo pakowanie czy znakowanie, ale również czynności związane z przygotowaniem do obrotu, czy wręcz przechowywanie wyrobów gotowych. Należy jednak zauważyć, że definicja produkcji żywności, która została zawarta w ustawie o bezpieczeństwie żywności i żywienia nie obejmuje produkcji podstawowej w rozumieniu rozporządzenia 178/2002⁷, czyli w zakresie uprawy lub hodowli produktów podstawowych, w tym zbiorów, dojenia i hodowli zwierząt gospodarskich przed ubojem, łowiectwa i rybołówstwa oraz zbierania runa leśnego⁸. W literaturze słusznie podnosi się, że definicja ta nie odpowiada do końca temu, co należało zaliczyć jako „etapy produkcji, przetwarzania i dystrybucji”, zawartemu w rozporządzeniu 178/2002. Mimo to jednak pojęcie to obejmuje także produkcję podstawową na jakimkolwiek etapie, w tym również jako przywóz, od czasu produkcji podstawowej żywności, aż do uwzględnienia jej przechowywania, transportu, sprzedaży lub dostarczenia konsumentowi finalnemu, oraz tam, gdzie jest to stosowne – przywóz, produkcję, wytwarzanie, składowanie, transport, dystrybucję, sprzedaż i dostawy pasz.

Z kolei pojęcie „żywności”, które zostało zdefiniowane w rozporządzeniu 178/2002, oznacza także produkty pierwotne, ale dopiero po uboju w odniesieniu do zwierząt, czy po zbiorach, w odniesieniu do roślin. Zostało zatem przyjęte, że dopiero czynności po wymienionych konkretnych etapach, a mianowicie po uboju oraz po zbiorach, można zaliczyć do produkcji środków spożywczych⁹. Oznacza to, że produkcja środków spożywczych zasadniczo nie obejmuje produkcji podstawowej, jako produkcję, uprawę lub hodowlę produktów podstawowych, w tym zbiory, dojenie i hodowlę zwierząt gospodarskich przed ubojem, a także zawarte jest ło-

⁷ Rozporządzenie (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz.Urz. UE L nr 31, z 2002 r., s. 1); dalej: rozporządzenie 178/2002.

⁸ K. Leśkiewicz, *Ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Komentarz*, Legalis/el. 2022, komentarz do art. 86.

⁹ Zob. A. Szymecka-Wesołowska, (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo żywności i żywienia. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 191.

wiektwo i rybołówstwo oraz zbieranie runa leśnego. Szerokie rozumienie produkcji, jako takiej, która obejmuje produkcję także w gospodarstwie, łowiectwo oraz rybołówstwo, pozwala uwzględnić zdecydowanie większy zakres ryzyka szkodliwości produktu dla zdrowia w odniesieniu do odpowiedzialności producenta. Wskazana w literaturze historia przypadków ryzyka występującego w Unii Europejskiej pokazuje, że nie są one zjawiskiem rzadkim i nietypowym¹⁰. Zasadnie podkreśla się, że stosowanie antybiotyków bez uzasadnienia, a także w celach innych niż lecznicze przeczy zasadom dobrego gospodarowania oraz tym samym zagraża bezpieczeństwu ludzi oraz zwierząt¹¹. Bez wątplenia zatem należy uznać, że wiele czynników ryzyka dla zdrowia i życia człowieka pochodzi właśnie z produkcji pierwotnej. Warto wskazać, że wyrażenie „przechowywanie wyrobów gotowych do czasu wprowadzenia ich do obrotu” może także powodować problemy interpretacyjne w praktyce ze względu na użycie sformułowania „wyrób”. Jednak powszechnie przyjmuje się, że wyrobem jest produkt, stworzony przez człowieka oraz w którego produkcji miał udział czynnik pracy. Wydaje się zatem, że nie można wykluczyć w takim razie produktów pierwotnych, przykładowo rolnych, które wszak nie są przetworzone, ale zostały zebrane, jak rośliny po zbiorach, czy też po uboju, jak mięso¹².

b) Odnosnie do wprowadzenia do obrotu:

– wprowadzanie do obrotu należy rozumieć jako „wprowadzenie na rynek” w myśl art. 3 pkt 8 rozporządzenia 178/2002. Oznacza to posiadanie żywności lub pasz w celu sprzedaży, z uwzględnieniem oferowania do sprzedaży lub innej formy dysponowania, bezpłatnego lub odpłatnego, oraz sprzedaż, dystrybucję, a także inne formy dysponowania, co wynika bezpośrednio z brzmienia art. 3 ust. 3 pkt 52 u.b.ż.ż. W myśl poglądu wyrażonego w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 24 listopada 2010 r., VI SA/Wa 1610/10¹³: „Zgodnie z art. 3 ust. 8 rozporządzenia (WE), które nie straciło na aktualności w obowiązującym stanie prawnym i stanowi zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP źródło prawa powszechnie obowiązujące w Polsce, przez obrót należy rozumieć taką czynność, jak «wprowadzenie na rynek» towaru, co oznacza posiadanie żywności lub pasz w celu sprzedaży, z uwzględnieniem oferowania do sprzedaży lub innej formy dysponowania, bezpłatnego lub nie oraz sprzedaż, dystrybucję i inne formy dysponowania. Nie powinno zatem ulegać wątpliwości, że właściwe rozumienie pojęcia

¹⁰ Zob. K. Leśkiewicz, *The Book Concept*, (w:) K. Leśkiewicz (red.), *Legal Protection of Human Health Against the Unsafe Agricultural Food*, Warszawa 2022, s. 7.

¹¹ I. Lipińska, *Prawna problematyka stosowania antybiotyków w produkcji zwierzęcej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2020, nr 1(26), s. 177.

¹² M. Syska, (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo...*, komentarz do art. 96.

¹³ LEX nr 1277046.

«wprowadzenie do obrotu» to nie tylko pierwsza czynność producenta żywności, lecz również oferowanie jej do sprzedaży w tym posiadanie żywności oraz dysponowania żywnością¹⁴.

W literaturze słusznie zauważono, że interpretacja znamienia „wprowadzenia do obrotu” jest odmienna od wykładni dokonywanej na gruncie przepisów karnych innych ustaw pozakodeksowych, w tym przede wszystkim na gruncie art. 305 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej¹⁵ przed nowelizacją z 29 czerwca 2007 r.^{16,17}. W uchwale z dnia 24 maja 2005 r.¹⁸ Sąd Najwyższy podtrzymał swój już wcześniej wyrażony w świetle art. 57 ustawy z dnia 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych¹⁹ (która już nie obowiązuje) pogląd, że: „Wprowadzeniem do obrotu», o którym mowa w art. 305 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (...), jest przekazanie przez producenta lub importera po raz pierwszy do obrotu towarów oznaczonych podrobionym znakiem towarowym”. Ten pogląd Sądu Najwyższego spotkał się także z krytyką w doktrynie²⁰. Jednakże, stał się on przyczynkiem do nowelizacji przepisu art. 305 ustawy – Prawo własności przemysłowej, gdzie użyto w miejsce określenia „wprowadza do obrotu” wyrażenia „dokonuje obrotu”. Sformułowanie „wprowadza do obrotu” jest jednak znamieniem innych przestępstw, przykładowo w powiązonym przestępstwie z art. 165 § 1 k.k. dotyczącym sprowadzenia niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach. Warto dodać, że wykładnia zwrotu „wprowadza do obrotu” nie wyklucza odpowiedzialności sprawcy dokonującego każdego aktu wprowadzenia do obrotu, a więc niezależnie czy pierwotnego, czy też wtórnego. Nie ma bowiem żadnej legalnej i wiążącej definicji, która w celowy sposób miałaby ograniczać zakres znaczenia jedynie do pierwszego wprowadzenia do obrotu²¹. Istnieje zatem szerokie i dosyć nieostre rozumienie pojęcia „wprowadzenia do obrotu”, utożsamianego z „wprowadzeniem na rynek”. Użyte sformułowanie „wprowadzenie do obrotu” oznacza zatem wiele możliwych zachowań wpisujących się w ten zakres.

¹⁴ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 24 listopada 2010 r., VI SA/Wa 1610/10, LEX nr 1277046.

¹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1170.

¹⁶ Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. nr 136, poz. 958).

¹⁷ M. Mozgawa, *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) M. Mozgawa (red.), *Pozakodeksowe...*, komentarz do art. 96.

¹⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2005 r., I KZP 13/05, OSNKW 2005, nr 6, poz. 50.

¹⁹ Dz.U. nr 5, poz. 17 ze zm.

²⁰ M. Mozgawa, (w:) M. Bojarski (red.), *System Prawa Karnego. Tom 11. Szczególne dziedziny prawa karnego*, Warszawa 2014, s. 1112–1113.

²¹ *Ibidem*, s. 1113.

W literaturze wskazuje się wprost, że „dla powstania odpowiedzialności karnej na gruncie omawianych przepisów nie ma znaczenia szczebel obrotu handlowego, na którym dochodzi do komercjalizacji. Wprowadzenie do obrotu może zatem nastąpić zarówno na poziomie hurtowym (w celu dalszej odsprzedaży), jak i bezpośrednio na poziomie konsumenckim (odbiorcy końcowego)”²².

Wydaje się jednak, że samo posiadanie szkodliwej żywności, które wszak nie jest karalne, mogłoby być już formą przygotowania do dalszego wprowadzenia do obrotu. Karalne byłoby jednak oferowanie takiej żywności jako forma usiłowania. Słusznie zauważa się w literaturze, że trudno byłoby udowodnić potencjalnemu sprawcy tego przestępstwa samego posiadania szkodliwej żywności w celu dalszego wprowadzenia do obrotu²³. Jednakże o uznaniu posiadania szkodliwej żywności do dystrybucji może przesądzać jej ilość. Decydująca może być też forma zmiany władztwa nad takową żywnością, np. jako umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, eksport, import²⁴. Bezspornie czynnością sprawczą „wprowadzenia do obrotu” jest też dystrybucja obejmująca wszelkie czynności związane z pokonywaniem przestrzennych, czasowych, ilościowych i asortymentowych różnic występujących między sferą produkcji a sferą konsumpcji. Zważywszy zatem na przywołane wcześniej poglądy doktryny, wskazujące na praktyczne problemy z właściwym rozumieniem używanych zwrotów tego przestępstwa, w praktyce należy rozważyć ewentualną nowelizację ustawy w ten sposób, by (być może) uzupełnić ją o niezbędne definicje ustawowe, które mogłyby ograniczyć podobne problemy praktyczne w przyszłości. Jednocześnie dzięki temu byłaby możliwość efektywniejszego karania²⁵ sprawców za ten czyn, bez obawy o odmienne znaczenia używanych zwrotów w zakresie odpowiedzialności karnej z art. 96 u.b.ż.ż.

Warto jednak zaznaczyć, że pewne trudności interpretacyjne może także powodować przyjęcie sformułowania odnośnie do „środków spożywczych powszechnie spożywanych” w myśl art. 96 ust. 1 u.b.ż.ż. Jednakże przez żywność powszechnie spożywaną należy rozumieć środki spożywcze przeznaczone do normalnego spożycia przez ogół ludności, zasadniczo zatem chodzi o środki powszechne, takie jak chleb lub woda. Definicję „środków spożywczych powszechnie spożywanych” można dostrzec także w redakcji tych przepisów karnych, gdyż w treści art. 96

²² M. Syska, (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo żywności i żywienia*. Komentarz, Warszawa 2013, s. 1100.

²³ M. Mozgawa, *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) M. Mozgawa (red.), *Pozakodeksowe...*, komentarz do art. 96.

²⁴ M. Mozgawa, (w:) M. Bojarski (red.), *System...*, s. 1114.

²⁵ Odnośnie do karania zob.: C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?*, (w:) I. Sepiolo-Jankowska (red.), *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, Warszawa 2016, s. 148–163.

u.b.ż.ż., dotyczącej żywności powszechnie spożywanej z ust. 1 tego przepisu, przeciwstawiono bowiem zarówno środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego, suplementy diety oraz nową żywność, jak wynika z ust. 2 tego przepisu. W odróżnieniu zatem od środków specjalnego przeznaczenia posiadających cechy szczególne związane z zaspokajaniem potrzeb adresatów charakteryzujących się specyficznymi wymogami żywieniowymi oraz odnoszących ze spożycia takiej żywności szczególne korzyści. Dany środek może być więc powszechny lub specjalny ze względu na jego rodzaj i przeznaczenie, a zatem zważywszy na krąg odbiorców²⁶.

Jeśli chodzi o środek spożywczy, o którym mowa w art. 3 ust. 1 u.b.ż.ż., to w myśl ustawy jest to każda substancja lub produkt w rozumieniu art. 2 rozporządzenia 178/2002. Są to zatem „jakiegokolwiek substancje lub produkty, przetworzone, częściowo przetworzone lub nieprzetworzone, przeznaczone do spożycia przez ludzi lub których spożycia przez ludzi można się spodziewać”. W myśl art. 2 rozporządzenia 178/2002 „środek spożywczy” obejmuje napoje, gumę do żucia i wszelkie możliwe substancje, łącznie z wodą, które świadomie i celowo zostały dodane do żywności podczas jej wytwarzania lub w procesie przygotowania albo obróbki. Pojęcie to obejmuje wodę zgodną z normami określonymi według dyrektyw 80/778/EWG i 98/83/WE. Jednakże, „środek spożywczy” nie obejmuje: a) pasz; b) zwierząt żywych, chyba że mają być one wprowadzone na rynek do spożycia przez ludzi; c) roślin przed dokonaniem zbiorów; d) produktów leczniczych w rozumieniu dyrektyw Rady 65/65/EWG i 92/73/EWG; e) kosmetyków w rozumieniu dyrektywy Rady 76/768/EWG; f) tytoniu i wyrobów tytoniowych w rozumieniu dyrektywy Rady 89/622/EWG; g) narkotyków lub substancji psychotropowych w rozumieniu Konwencji o środkach odurzających z 1961 r. oraz Konwencji o substancjach psychotropowych z 1971 r.; h) pozostałości i zanieczyszczeń²⁷. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III KK 342/12²⁸, dotyczy sprawy skazania m.in. za czyn z art. 96 u.b.ż.ż., gdzie wprowadzany do obrotu i produkowany był alkohol skażony bitrexem i alkohol izopropylowy (środkami toksycznymi), co było szkodliwe dla zdrowia i życia człowieka.

Zgodnie zaś z art. 3 ust. 3 pkt 43 u.b.ż.ż. środek spożywczy specjalnego przeznaczenia żywieniowego to środek spożywczy, który posiada specjalny skład lub wymaga specjalnego sposobu przygotowania oraz wyraźnie różni się od środków spożywczych powszechnie spożywanych. Taki środek powinien mieć zamieszczoną informację na opakowaniu, że jest wprowadzany do obrotu z przeznaczeniem do zaspokajania szczególnych potrzeb żywieniowych:

²⁶ M. Syska, (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo...*, komentarz do art. 96.

²⁷ M. Korzycka, (w:) M. Korzycka, P. Wojciechowski, *System prawa żywnościowego*, Warszawa 2017, s. 175 i n.; M. Taczanowski, *Prawo...*, s. 72 i n.

²⁸ LEX nr 1228566.

- a) osób z zachwianym procesem trawienia i metabolizmu lub osób, które ze względu na specjalny stan fizjologiczny mogą odnieść szczególne korzyści ze spożycia w sposób kontrolowany określonych substancji zawartych w żywności, jako środek „dietetyczny”,
- b) zdrowych niemowląt, a także małych dzieci w wieku od roku do 3 lat²⁹.

Suplement diety jest uznawany jako środek spożywczy, którego celem jest uzupełnienie normalnej diety, będący skoncentrowanym źródłem witamin lub składników mineralnych, albo innych substancji wykazujących efekt odżywczy lub inny fizjologiczny, wprowadzany do obrotu w formie umożliwiającej dawkowanie, w postaci przykładowo kapsułek, tabletek, drażetek i w innych podobnych postaciach, z wyłączeniem produktów posiadających właściwości produktu leczniczego w rozumieniu przepisów prawa farmaceutycznego, w myśl art. 3 ust. 3 pkt 39 u.b.ż.ż.³⁰.

Zgodnie z art. 3 ust. 3 pkt 44 u.b.ż.ż. środek spożywczy, który jest szkodliwy dla zdrowia lub życia człowieka, to taki, którego spożycie w warunkach normalnych i typowych może (choć nie musi) spowodować negatywne skutki dla zdrowia lub życia człowieka. Chodzi tu zatem o czysto hipotetyczne negatywne skutki dla zdrowia lub życia człowieka poprzez spożycie, zgodnie z zasadniczym przeznaczeniem środka spożywczego, który w szczególności:

- a) nie spełnia wymagań zdrowotnych określonych w dziale II ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia,
- b) zawiera:
 - substancje zanieczyszczające lub zanieczyszczenia mikrobiologiczne w ilościach przekraczających dopuszczalne normy i poziomy, które zostały określone w rozporządzeniach Unii Europejskiej, a także inne zanieczyszczenia,
 - weterynaryjne produkty lecznicze w ilościach przekraczających dopuszczalne poziomy albo zawiera poziomy zabronione, które zostały określone w rozporządzeniach Unii Europejskiej,
 - resztki skażeń promieniotwórczych w ilościach przekraczających poziomy i normy, które zostały określone w rozporządzeniach Unii Europejskiej,
 - inne substancje szkodliwe dla zdrowia lub życia człowieka, które zostały szczegółowo określone w przepisach Unii Europejskiej³¹.

²⁹ Zob. M. Taczanowski, *Prawo...*, s. 271 i n.

³⁰ Zob. M. Korzycka, (w:) M. Korzycka, P. Wojciechowski, *System...*, s. 191 i n.; M. Taczanowski, *Prawo...*, s. 280–282.

³¹ M. Mozgawa (red.), *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) M. Mozgawa (red.), *Pozakodeksowe...*, komentarz do art. 96.

W wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 maja 2018 r., II OSK 1569/16³², skarżący na podstawie przedłożonych opinii naukowych chciał udowodnić, że THC zawarte w przedmiotowych suplementach diety nie było szkodliwe dla konsumenta. Jednakże sąd w uzasadnieniu wyroku wskazał, że kwestia, czy środek spożywczy jest szkodliwy, czy nie, jest oceniana w postępowaniu karnym zgodnie z art. 96 ust. 2 u.b.ż.ż. Takie postępowanie w tej sprawie było prowadzone przez prokuraturę okręgową, która w postanowieniu z dnia 25 czerwca 2015 r. umorzyła dochodzenie w sprawie wprowadzenia w okresie od 4 września 2013 r. do 9 grudnia 2014 r. do obrotu przez firmę szkodliwych dla życia i zdrowia suplementów zawierających nieautoryzowaną substancję psychotropową o nazwie tetrahydrokannabinol, tj. o czyn z art. 96 ust. 2 u.b.ż.ż.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 22 marca 2016 r., II SA/Rz1014/15³³, Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie wskazał, że przepisy o oznakowaniu suplementów diety (żywności) nie mogą mieć żadnego znaczenia w sytuacji, kiedy brak dowodów na to, że THC zostało wprowadzone do konkretnych suplementów świadomie i organ nie kwestionuje tej okoliczności, więc substancja ta nie jest składnikiem, dodatkiem do żywności, lecz w myśl wyżej przywołanych unormowań, szeroko pojętym zanieczyszczeniem.

Warto jednak wskazać, że wymieniony wyżej katalog uznania środka spożywczego za szkodliwy dla zdrowia i życia jest katalogiem otwartym, co oznacza, że istnieje możliwość uznania takiego środka za szkodliwy także w innych, niewymienionych wyżej okolicznościach. W literaturze ponadto wskazuje się, że „(...) środek spożywczy szkodliwy dla zdrowia, którego spożycie może spowodować negatywne skutki dla życia lub zdrowia człowieka należy uznać automatycznie za «nieprzydatny do spożycia zgodnie z przeznaczeniem» (element definicji zepsucia). Natomiast z pewnością nie każdy środek spożywczy zepsuty musi być szkodliwy dla zdrowia. Przykładowo trudno byłoby, z zastrzeżeniem braku procesów gnilnych łączących się z wytwarzaniem mykotoksyn, przypisać atrybut szkodliwości dla zdrowia zwiędniętym owocom. Owoce takie mają niewątpliwie znacznie obniżoną wartość odżywczą, to jednak nie oznacza szkodliwości dla zdrowia. Tak więc zasadniczym elementem odróżniającym omawiane pojęcia nie jest natura fizykochemiczna czy biologiczna czynników sprawczych ustawowej szkodliwości dla zdrowia czy zepsucia, tylko różne potencjalne konsekwencje spożywania żywności o porównywalnych cechach. Konsekwencją atrybutu szkodliwości dla zdrowia jest zatrucie pokarmowe lub innego rodzaju naruszenie zdrowia, natomiast następstwem zepsucia jest ogólnie stwierdzona nieprzydatność do spożycia,

³² LEX nr 2526000.

³³ LEX nr 2024153.

w większości przypadków manifestująca się niechęcią do konsumpcji na skutek zmian organoleptycznych³⁴.

Wypada także zaznaczyć, że przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w 1977 r. było zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, a mianowicie: „Czy sfalszowanie lodów przez dodanie w czasie ich produkcji mleka w proszku oraz przez zwiększenie ilości wody, a następnie wprowadzenie tychże lodów do sprzedaży po normalnie obowiązującej cenie, stanowi jedno przestępstwo określone w art. 225 § 1 k.k., czy też również wyczerpuje dyspozycję art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1970 r. o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia (Dz.U. Nr 29, poz. 245 ze zm.)?” Na kanwie tego zapytania została wydana uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 sierpnia 1977 r., VII KZP 27/77³⁵. Uchwała ta jest o tyle ważna, że odpowiednikiem art. 31 ust. 1 na gruncie obecnie obowiązującej ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia jest art. 97 ust. 1, który dotyczy także podobnych czynności, a mianowicie produkcji lub wprowadzania do obiegu środka spożywczego zepsutego lub zafalszowanego. Sąd Najwyższy słusznie podkreślił, że sprawca, który sprzedaje sfalszowane lody, oszukuje nabywcę co do ich gatunku, a zatem działanie to wyczerpuje znamiona przestępstwa obecnie art. 134 § 1 k.w.³⁶ lub art. 286 § 1 lub § 3 k.k.³⁷, jednocześnie wypełnia też znamiona z obecnego art. 97 ust. 1 u.b.ż.ż. Dlatego w tej sprawie zasadne było przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji prawnej.

2. STRONA PODMIOTOWA

Zważywszy na treść art. 96 ust. 4 u.b.ż.ż. odnośnie do działania nieumyślnego sprawcy, należy uznać, że poszczególne czyny wskazane w treści tego przepisu mogą zostać popełnione w następujących postaciach winy:

- a) występki wskazany w art. 96 ust. 1 u.b.ż.ż., dotyczący produkcji lub wprowadzania do obrotu środka spożywczego, powszechnie spożywanego, szkodliwego dla zdrowia lub życia człowieka – może zostać popełniony umyślnie lub nieumyślnie;
- b) występki wskazany w art. 96 ust. 2 u.b.ż.ż., dotyczący produkcji lub wprowadzania do obrotu środka spożywczego specjalnego przeznaczenia żywieniowego, suplementu diety lub nowej żywności szkodliwej dla zdrowia lub życia człowieka – może zostać popełniony umyślnie lub nieumyślnie;

³⁴ M. Taczanowski, *Prawo...*, s. 81.

³⁵ OSNKW 1977, nr 9, poz. 91.

³⁶ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 2119).

³⁷ Ustawa z dnia 4 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 17).

- c) występki wskazany w art. 96 ust. 3 u.b.ż.ż., dotyczący uczynienia sobie z popełniania przestępstw określonych w art. 96 ust. 1 lub ust. 2 stałego źródła dochodu lub popełnienia tych przestępstw w stosunku do żywności o znacznej wartości – może być popełniony tylko umyślnie. Jak wynika bowiem z art. 96 ust. 4 u.b.ż.ż., nie ma nieumyślnej postaci tego występku zważywszy na treść art. 8 k.k. odnośnie do tego, że występki można popełnić także nieumyślnie, ale tylko wówczas, jeżeli ustawa tak stanowi.

Przestępstwo z art. 96 ust. 2 u.b.ż.ż. ma charakter formalny i jak wcześniej już wskazano, jest przestępstwem z abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo³⁸. W literaturze są jednak poglądy odnośnie do tego, że przestępstwa z art. 96 mają charakter materialny ze względu na okoliczność, że chodzi o konkretne narażenie na niebezpieczeństwo³⁹. Jest to bezspornie przestępstwo powszechne, umyślne, które może być popełnione w obu postaciach zamiaru.

Należy zaznaczyć, że na gruncie art. 49 ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia⁴⁰, który jest odpowiednikiem obecnego art. 96 u.b.ż.ż., także występowały wówczas poglądy w literaturze, zgodnie z którymi w przestępstwie tym wymagana jest przesłanka umyślności w obu postaciach zamiaru⁴¹. W doktrynie zauważono również, że „niezbędne jest, aby sprawca zamierzenie produkował lub wprowadzał do obrotu środki spożywcze, o których wie lub przewiduje lub godzi się, że są szkodliwe dla zdrowia lub życia człowieka”⁴². Zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny, w przypadku art. 96 ust. 1 u.b.ż.ż. wymagana jest umyślność bez sprecyzowania odnośnie do jej rodzaju⁴³. Co do wprowadzenia do obrotu jest także następujący pogląd w literaturze: „wydaje się, że czyn ten może być popełniony wyłącznie w formie zamiaru bezpośredniego”⁴⁴.

³⁸ P. Ochman, *Kilka uwag o przepisach karnych ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie...*, s. 279; V. Konarska-Wrzošek, *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu*, (w:) M. Bojarski (red.), *System Prawa Karnego. Tom 11. Szczegółne dziedziny prawa karnego*, Warszawa 2014, s. 472.

³⁹ M. Szejwikowska, E. Zębek, M. Kurzyński, *Uwarunkowania unijne oraz karnoprawne produkcji lub wprowadzania do obrotu żywności niebezpiecznej; część pierwsza*, „*Studia Prawnoustrojowe*” 2015, nr 29, s. 28.

⁴⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 265 ze zm.

⁴¹ M. Bojarski, W. Radecki, *Pozakodeksowe prawo karne*, t. 1, *Przestępstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu*, Warszawa 2002, s. 329.

⁴² V. Konarska-Wrzošek, *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu*, (w:) M. Bojarski (red.), *System...*, s. 473.

⁴³ W. Kotowski, B. Kurzępa, *Przestępstwa pozakodeksowe. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 461.

⁴⁴ P. Ochman, *Kilka uwag o przepisach karnych ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie...*, s. 278.

Z uwagi na powyższe należy uznać, że nie ma powodów, aby wyłączyć możliwość wystąpienia zamiaru ewentualnego w przypadku wprowadzania do obrotu, jednakże determinującą przesłanką w takich przypadkach powinna być umyślność w postaci zamiaru bezpośredniego występującego po stronie sprawcy. W zakresie czynności produkowania nie wydaje się sporne, że czyn ten może być popełniony zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym.

W art. 96 ust. 2 u.b.ż.ż. przewidziano typ kwalifikowany produkcji lub wprowadzania do obrotu szkodliwej żywności, a znamieniem kwalifikującym jest przedmiot czynności wykonawczej, którego dotyczy zachowanie sprawcy. Jeśli zatem sprawca produkuje lub wprowadza do obrotu szkodliwy dla zdrowia lub życia człowieka w postaci środka spożywczego specjalnego przeznaczenia żywieniowego, suplementu diety lub nową żywność, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 3 lat. Czyn ten ze względu na krąg potencjalnych odbiorców i konsumentów został potraktowany przez ustawodawcę w sposób szczególny⁴⁵.

Dla pociągnięcia sprawcy do zaostrzonej odpowiedzialności z art. 96 ust. 3 u.b.ż.ż. wystarczy, aby przestępstwa były dla niego stałym źródłem dochodu. Jednakże, aby można było stwierdzić, że w niniejszej sprawie zachodzi przypadek tzw. stałego dochodu, konieczne jest wystąpienie regularności w jego osiągnięciu przez potencjalnego sprawcę. W zakresie tej przesłanki działalność sprawcy nie może być incydentalna, jednak powinna obejmować pewien czas, a także charakteryzować się określoną oraz pewną powtarzalnością. W tej mierze warto skorzystać z dorobku doktryny i orzecznictwa na gruncie art. 65 k.k. Nie musi to być regularność taka jak przy dochodach uzyskiwanych ze stałej pracy⁴⁶, a ponadto czas trwania proceduru nie zawsze musi być także długi. Jak wskazał bowiem Sąd Najwyższy, „stałe źródło dochodu” nie musi być ani wyłączne, ani główne, ani nawet przynoszące dochód o istotnym znaczeniu dla sprawcy. „Wystarczy, że korzyść majątkowa z przestępstwa stanowi uboczne źródło dochodu. Okres osiągnięcia dochodu nie jest oczywiście bez znaczenia, ale uznania go za stały ustawodawca nie warunkuje trwaniem przez określony czas. (...) niezależnie od tego, że proceder przestępczy trwał trzy miesiące,

⁴⁵ C. Kąkol, *Prawnokarne aspekty...*, s. 308.

⁴⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 1981 r., I KR 103/81, OSNKW 1981, nr 11, poz. 68; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX/el. 2010, komentarz do art. 65; M. Budyn-Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014, komentarz do art. 65; J. Majewski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–116 k.k.*, LEX/el. 2012, komentarz do art. 65; odmiennie: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 1981 r., I KR 103/81, krytykowany.

to staranne przygotowania skazanych do jego prowadzenia ujawniały zamiar kontynuowania tak długo, jak byłby on skuteczny⁴⁷.

Zgodnie z art. 96 ust. 4 u.b.ż.ż., jeżeli sprawca czynów określonych w ust. 1 lub 2 działa nieumyślnie, to wówczas podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Można uznać, że rozszerzenie zakresu kryminalizacji na zachowania nieumyślne potencjalnych sprawców miało na celu ochronę konsumentów przed zachowaniami sprawców podejmujących określone czynności dotyczące żywności z przełamaniem obowiązujących zasad ostrożnego postępowania. W obu wskazanych przepisach chodzi o produkowanie i wprowadzanie do obrotu (w ust. 1 – środka spożywczego powszechnie spożywanego szkodliwego dla zdrowia lub życia człowieka, w ust. 2 – szkodliwego dla zdrowia lub życia człowieka, środka spożywczego specjalnego przeznaczenia żywieniowego, suplementu diety lub nowej żywności). Przestępstwo z art. 96 ust. 4 u.b.ż.ż. ma charakter powszechny, formalny oraz – jak wcześniej wskazano – nieumyślny. Czyn ten może zatem zostać popełniony zarówno przez lekkomyślność, jak i niedbalstwo.

Warto jednak rozważyć zasadność wprowadzenia nieumyślnego działania sprawców i dopuszczalność uznania tym samym nieumyślnego produkowania lub wprowadzania do obrotu środka spożywczego powszechnie spożywanego szkodliwego dla zdrowia lub życia człowieka. Trudno bowiem wyobrazić sobie, w jakich sytuacjach sprawca miałby działać nieumyślnie. Zasadniczo takie działania ukierunkowane są celowością, a zatem umyślnością. Jedynie w wyjątkowym przypadku na skutek niezachowania ostrożności przez osobę odpowiedzialną w danym przedsiębiorstwie za wprowadzanie środka spożywczego do obrotu albo w razie błędu przy produkcji, można by było uznać takie działanie za potencjalnie nieumyślne. Jednakże trudno byłoby ową nieumyślność wykazać⁴⁸.

W zakresie nieumyślnego działania sprawcy wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności, w maksymalnym wymiarze zasadniczo nieprzekraczającym roku, może być warunkowo zawieszona. Ponadto, w takiej sytuacji możliwe jest warunkowe umorzenie postępowania karnego na mocy art. 66 k.k., jak również odstąpienie od wymierzenia kary na podstawie art. 59 k.k. W razie skazania sprawcy przez sąd za przestępstwo określone w art. 96 ust. 4 u.b.ż.ż. możliwe jest orzeczenie środków

⁴⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2008 r., V KK 238/07, „Prokuratura i Prawo” – wkładka 2008, nr 6, s. 2 odnośnie do art. 65 k.k., podobnie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2008 r., III KK 369/07, „Prokuratura i Prawo” – wkładka 2008, nr 9, s. 4.

⁴⁸ Odnośnie do metod badania umyślności zob. I. Urbaniak-Mastalerz, *Badanie umyślności przestępstwa składania fałszywych zeznań*, (w:) E. Pływaczewski, E. Jurgielewicz-Delegacz, D. Dajnowicz-Piasecka (red.), *Współczesna przestępczość i patologie społeczne z perspektywy interdyscyplinarnych badań kryminologicznych*, Warszawa 2017, s. 255–267.

karnych, takich jak: zakaz zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu, zakaz prowadzenia określonej działalności gospodarczej lub podanie wyroku do publicznej wiadomości. Możliwe jest również orzeczenie przez sąd przepadku przedmiotów, przepadku korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa, jak też obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia pokrzywdzonym za doznaną krzywdę.

Trzeba zwrócić uwagę także na to, że przestępstwa stypizowane w ustawie o bezpieczeństwie żywności i żywienia nie znajdują się w grupie czynów zabronionych określonych w art. 16 ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary⁴⁹, a zatem nie jest możliwe pociągnięcie do odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za przestępstwo z art. 96 u.b.ż.ż., podobnie jak za każde inne przestępstwo z tej ustawy. Wydaje się jednak, że powinno to zostać zmienione z powodu obowiązku ochrony konsumentów i możliwości występowania odpowiedzialności zbiorowej w przypadku przestępstw związanych z bezpieczeństwem żywności, a w szczególności z art. 96 u.b.ż.ż. Postulatem *de lege ferenda* byłaby zmiana w tym zakresie, aby odpowiedzialności zbiorowej mogli podlegać wszyscy, którzy dopuścili się tego czynu.

W tezie wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 maja 2021 r., I OSK 134/21⁵⁰, został zawarty pogląd, że: „Urzędowa kontrola żywności polega nie tylko na sprawdzaniu zgodności żywności, składników żywności czy materiałów przeznaczonych do kontaktu z żywnością z odpowiednimi przepisami, ale polega na sprawdzaniu, czy wszelkie wymogi określone przepisami prawa żywnościowego zostały spełnione. Definicja ta odnosi się do całego procesu produkcji i obrotu żywnością, począwszy od produkcji podstawowej i produkcji pasz, aż do sprzedaży lub dostawy żywności do konsumenta. Przepisy prawa wspólnotowego określają zatem model urzędowej kontroli żywności, z którego wynika, że urzędowa kontrola żywności nie oznacza wyłącznie kontroli oraz nie odnosi się wyłącznie do żywności. W prawie wspólnotowym pojęciu temu przypisana jest swoista treść, wykraczająca w zakresie realizowanych funkcji poza kontrolę, a w zakresie przedmiotowym poza żywność⁵¹. Oznacza to zatem, że brak dokonywanych urzędowych kontroli żywności produkowanej lub wprowadzanej do obrotu może świadczyć o umyślności działania sprawców, a zatem podlegania odpowiedzialności, także karnoprawnej.

⁴⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 659.

⁵⁰ Legalis nr 2593594.

⁵¹ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 maja 2021 r., I OSK 134/21, Legalis nr 2593594, zob. także wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 lutego 2014 r., II OSK 2133/12, Legalis nr 909603.

III. WNIOSKI KOŃCOWE

Odpowiadając na pytanie zawarte na wstępie, należy stwierdzić, że właściwa wykładnia art. 96 u.b.ż.ż. wymaga sięgania do innych przepisów (nie tylko tej ustawy), a także wydawanych w innych sprawach orzeczeń sądowych, aby ustalić faktyczne i niezbędne przesłanki karalności produkcji lub wprowadzania do obrotu żywności szkodliwej dla zdrowia lub życia człowieka. Należałoby zatem zastanowić się nad ewentualną nowelizacją przepisów ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia, aby było mniej problemów interpretacyjnych w praktyce.

Ograniczenie możliwych problemów interpretacyjnych mogłoby z kolei przyczynić się do efektywniejszego karania sprawców takich przestępstw. Tym bardziej zważywszy na fakt, że przestępstwa tego rodzaju, nazywane powszechnie także jako *food crime*, zagrażają dobru ogólnospołecznemu. Bezspornie bowiem produkcja oraz wprowadzenie do obrotu szkodliwej żywności może doprowadzić nie tylko do pogorszenia zdrowia człowieka, lecz także do jego śmierci.

Należałoby również rozważyć wprowadzenie odpowiedzialności zbiorowej za produkcję lub wprowadzanie do obrotu żywności szkodliwej dla zdrowia i życia, gdyż często może się zdarzyć, że w taki proceder jest zaangażowanych wiele osób, które zasadniczo mogą wypełniać wszelkie możliwe i szerzej opisane wcześniej przesłanki karalności za ten czyn. Weryfikacja tego, czy dana osoba oraz dokonany przez nią czyn w określonym miejscu i czasie wypełniają stronę przedmiotową oraz podmiotową konkretnego przestępstwa, może okazać się dosyć trudna ze względu na to, że zapisy ustawy odnośnie do tego konkretnego pozakodeksowego występku nie są wystarczająco precyzyjne.

Jak wynika z opublikowanych badań⁵², w przypadku zwrotów żywności, które wracają do producenta, jedynie 5–7% takiej żywności przekazywanych jest do zakładów celem utylizacji. Nie wiadomo zatem, co dzieje się z pozostałą częścią żywności i czy finalnie niestety nie trafia ona z powrotem na rynek, za co oczywiście groziłaby odpowiedzialność karna z art. 96 u.b.ż.ż. Jednakże wobec braku precyzji przepisów ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia potencjalni sprawcy mogą czuć się bezkarni.

⁵² J. Leonkiewicz, *Instytucje państwowe – ile gwarancji dla zapewnienia bezpieczeństwa żywności*, (w:) A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynku żywności*, Szczytno–Olsztyn 2015, s. 55–64.

REFERENCES

- Bojarski M., Radecki W., *Pozakodeksowe prawo karne*, t. 1, *Przestępstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu*, Warszawa 2002
- Budyn-Kulik M., (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014
- Kąkol C., *Prawnokarne aspekty ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8
- Konarska-Wrzosek V., *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu*, (w:) M. Bojarski (red.), *System Prawa Karnego. Tom 11. Szczególne dziedziny prawa karnego*, Warszawa 2014
- Korzycka M., (w:) M. Korzycka, P. Wojciechowski, *System prawa żywnościowego*, Warszawa 2017
- Kotowski W., Kurzępa B., *Przestępstwa pozakodeksowe. Komentarz*, Warszawa 2007
- Kulesza C., Urbaniak-Mastalerz I., *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?*, (w:) I. Sepiolo-Jankowska (red.), *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, Warszawa 2016
- Leonkiewicz J., *Instytucje państwowe – ile gwarancji dla zapewnienia bezpieczeństwa żywności*, (w:) A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynku żywności*, Szczytno–Olsztyn 2015
- Leśkiewicz K., *The Book Concept*, (w:) K. Leśkiewicz (red.), *Legal Protection of Human Health Against the Unsafe Agricultural Food*, Warszawa 2022
- Leśkiewicz K., *Ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Komentarz*, Legalis/el. 2022
- Lipińska I., *Prawna problematyka stosowania antybiotyków w produkcji zwierzęcej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2020, nr 1(26)
- Majewski J., (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–116 k.k.*, LEX/el. 2012
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, LEX/el. 2010
- Maruszewska N., Miśniakiewicz M., *O potrzebie konsolidacji systemu bezpieczeństwa żywności w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2018, nr 54
- Mozgawa M., (w:) M. Bojarski (red.), *System Prawa Karnego. Tom 11. Szczególne dziedziny prawa karnego*, Warszawa 2014
- Mozgawa M., *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) M. Mozgawa (red.), *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu. Komentarz*, LEX/el. 2017
- Ochman P., *Kilka uwag o przepisach karnych ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, (w:) A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynku żywności*, Szczytno 2015
- Raport Najwyższej Izby Kontroli z 2020 r. *System Kontroli Bezpieczeństwa Żywności w Polsce – stan obecny i pożądane kierunki zmian*, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25232,vp,27982.pdf> (dostęp: 2.04.2024 r.)
- Sadowska H., *Warunki zdrowotne żywności i żywienia, ustawodawstwo – komentarze*, Warszawa 1976
- Syska M., (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo żywności i żywienia. Komentarz*, Warszawa 2013
- Syska M., (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo żywności i żywienia. Komentarz*, LEX/el. 2013
- Szwejkowska M., Zębek E., Kurzyński M., *Uwarunkowania unijne oraz karnoprawne produkcji lub wprowadzania do obrotu żywności niebezpiecznej; część pierwsza*, „Studia Prawnoustrojowe” 2015, nr 29

- Szymecka-Wesołowska A., (w:) A. Szymecka-Wesołowska (red.), *Bezpieczeństwo żywności i żywienia. Komentarz*, Warszawa 2013
- Taczanowski M., *Prawo żywnościowe*, Warszawa 2017
- Urbaniak-Mastalerz I., *Badanie umyślności przestępstwa składania fałszywych zeznań*, (w:) E. Pływaczewski, E. Jurgielewicz-Delegacz, D. Dajnowicz-Piasecka (red.), *Współczesna przestępczość i patologie społeczne z perspektywy interdyscyplinarnych badań kryminologicznych*, Warszawa 2017